

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies octavus et nonus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1865 [erschienen] 1866

Caput XIII. Qui Avaribus improvise Thessalonicam aggredientibus Sanctus
restiterit, hæcque nihilominus deinde abs illis obsessa ad summas
angustias fuerit redacta a.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72229](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72229)

A. JOANNE
THESSAL. AR-
CHIEP.

CAPUT XIII

Qui Avaribus improvise Thessalonicam agredientibus Sanctus restiterit, hæc-
que nihilominus deinde abs illis obsessa ad summas angustias fuerit redacta a.

Καιρός δὴ λοιπὸν, καὶ τοῦ κεφαλαιοδεστάτου τῶν θαυ-
μάτων ἄψαθαι τοῦ πανόπτιου, καὶ φιλοπόλιδος
Μάρτυρος, λέγω δὴ τοῦ κατὰ τὸν μέγιστον τῶν πόποτε
γενομένου τῆ Θεσσαλονικῆ πόλεμον περιφανῶς ἐπι-
λάμβαντος, καὶ τῆς κινδυνώδους ἐκείνης, καὶ ἀδιαφύ-
κτου πολιορκίας, ἀπροσδοκῆτος ἡμᾶς διασώσαντος,
καὶ σχεδὸν εἰπεῖν ἐκ νεκρῶν ἀναστήσαντος. Τοῦτο γὰρ
τὸ θαυμαστόν, καὶ ἀπιστοφανές, καὶ μέγα δῆγμα πα-
ραστήσει τῆ λαγωγῆς, εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο προέλεκτο,
τοῦ Ἀσλοφῆρου τὴν ἀντιπέδλητον δύναμιν, καὶ τὸ
τῆς φιλευθραπίας αὐτοῦ Σερμίητον, καὶ τὸ περὶ τὴν
πόλιν κηδεμονικόν.

Tempus sane tandem est, et venerandi maxime
civitatisque amantis Martyris miraculorum,
quod longe est præcipuum reliquorumque veluti
summarium, tangendi, illud autem dico, quod
in bellorum, quæ Thessalonice umquam obve-
nere, maximo dilucide effulsit, nosque a pericu-
losa illa inevitabili obsidione inexpectato
liberavit, atque, ut ita dicam, a mortuis fere
resuscitavit. Miranda enim illa, incredibilisque
ac magna narratio, etiamsi nihil aliud esset præ-
missum, eximiam certaminum Victoris potentiam
et illius, qua Deum imitatur, misericordiam cu-
ramque pro civitate b iaculenter ostendet.

Magnitudi-
nem miracu-
li, quod nar-
raturus est,
deprecatur.

E

b
scoripmque
suum auctor
exponit.

Β 108 Τοῦ δὲ γὰρ χαρῆν καὶ τελευταίου τῆς συγγρα-
φῆς αὐτῶ συντάξα, ὡς ἂν ἀπερισπάστου τῆς ἀκοῆς
ἡμῶν διαφυλαχθείσης, καὶ τῆ μελέτῃ τῶν εἰρημένων
τῆς μνήμης ταῖς διανοίαις ἡμῶν περισωθείσης*, παρα-
σκευάσω τὰς καρδίας πάντων ἀνεξαιρέτους τὰς τῆς
εὐχαριστίας ὁμολογίας, οὐ μόνον ἐν σαρκί, ἀλλὰ καὶ
μετὰ τὴν ἔξοδον πρὸς τὸν ἀλεξίμανον, καὶ σωσίπα-
τριν Ἀσλοφῆρου διαφυλάττειν, ὅπως τε καρπώσα-
σθαι ἡμᾶς, μὴ τὴν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ προστασίαν
μόνον τοῦ μάρτυρος, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν τῷ φερόνῳ βή-
ματι τοῦ Χριστοῦ προσεδείας ὑπὲρ ἡμῶν παρ' αὐτοῦ
πρὸς τὸν ἀπαρλόγιστον γενησομένης κριτῆς, τὸν φιλοῦν-
τα παρὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ αἰτεῖσθαι, καὶ τὰς αὐτῶν ἀ-
ξιώσεις δεσπερπῶς χαρίζεσθαι.

108 Hunc autem in finem et hoc tandem
scriptionis composui, ut, auditu vestro non di-
stracto, dictorumque memoria cogitationibus ves-
tris per meditationem impressa, corda omnium,
quo assiduas grati animi confessiones non solum
in carne, sed et post obitum erga clementem,
patriæque servantem certaminum Victorem con-
servetis, parata efficiam, itaque vos, non solum
in hac vita Martyris patrocinium, sed et facien-
das ab eo apud iudicem, decipi non valentem, a
Sanctis suis interpellari amantem, precibusque
eorum, ut Deum decet, annuentem, in terri-
bili Christi tribunali pro nobis intercessionem
obtineatis.

Avarum dux,
repulsus, quan-
in postulatis
apud Mauri-
tium impera-
torem passus
erat, iratus.

* cod. Ma-
zarin.
ἐνρίζωθει-
σης

* cod. Mazar.
δυνάμενος

109 Λέγεται περὶ τινος πράγματος ἤξικονεῖται
τῶν τρικυατῶ τῶν Ἀβάρων ἠρώμενον στείλιαντα πρε-
βείας πρὸς τὸν τῆς εὐσεβοῦς λήξεως, καὶ τα σῆπτερα τῆς
Ῥωμαίων ἀρχῆς κατέγοντα τότε Μαυρίου. Ὡς γὰρ
ἠστόχητο τῆς αἰτίας, ἀργῆ ἀκατασχέτῳ φλεγμῆς καὶ
τῷ παρακινδυνῶν μὴδὲν ποιῆσαι δυνάμενος*, τρόπον
ἐπινοεῖ, δι' οὗ μάλιστα αὐτῷ ὀδυνῆσαι τὰ μέγιστα ὑπε-
τόπαζεν, ἕπερ ἦν καὶ πανάληθες σκοπήσας γὰρ
ὡς ἀπάσης πόλεως κατὰ τε Θράκη, καὶ πᾶν τὸ Ἰλλυ-
ρικόν, ἢ θεωρύλακος τῶν Θεσσαλονικαίων μητρόπολις
C ὑπερβαλόντως ὑπερέχει πλοῦτον τε ποικίλῳ, καὶ ἐν-
δρώποις εὐδατέοις καὶ συνεταῖς, καὶ Χριστιανικωτάτοις,
καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν γνοῖς ὡς ἐν καρδίᾳ βασιλέως κείτου
ἢ προλεχθεῖσα μητρόπολις διὰ τὸ λάμπειν ἅπαντα-
χόθεν τοῖς προτερήμασι, καὶ ὅτι ταύτης τῶν
ἀπροσδοκῆτων τι πάθος, οὐχ ἦττον τῆς τῶν τίκτων
σφαγῆς ὀδυνῆση τὸν τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος ἐναστεμμέ-
νον, καλεῖ πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἅπασαν τῶν Σκλα-
βικῶν θρησκείαν, καὶ Σθηριῶδη φυλὴν, ὑπέκειντο γὰρ
αὐτῷ τὸ ἔθνος ἅπαν, καὶ προσμίξας αὐτοῖς καὶ ἄλλο-
γενεῖς τινὰς βαρβάρους στρατεύσαι πάντας κατὰ τῆς
Σεοφρουρήτου Θεσσαλονικῆς παρεκλεύσατο.

109 Avarum tunc temporis dux legatos, ut
rem quampiam peteret, ad piæ memoriæ, qui et
tunc Romanorum imperii sceptrâ tenebat, Mau-
ritium misisse narratur c. Cum autem a pos-
tulado suo aberrasset, ira effreni incensus, ei-
que, qui eum exaudire noluerat, nihil facere
valens, modum excogitavit, quo precipue, ut ma-
ximo eum dolore afficeret, futurum suspicabatur;
quod et erat verissimum. Cum enim, omni-
bus et in Thracia et in Illyrico civitatibus cus-
toditam a Deo Thessalonicensium metropolim et
divitiis diversis et solertibus perspicacibusque ac
Christianissimis hominibus supra modum eminere,
atque, ut verbo dicam, prædictam metropolim,
quod prærogativis suis quaquaversum splenderet,
imperatori cordi esse, ipsaque inexpectatum quid
patientem, non minus quam de florum cæde, qui
Romana potentia redimitus erat, esse cruciandum,
observasset, Scelvinorum sectam omnem imma-
nemque gentem (natio enim tota ei suberat d)
ad se arcessit, illisque aliarum etiam gentium
barbaros immiscens, omnes adversus custoditam
a Deo Thessalonicam arma arripere jubebat e.

F

a
e
ingentem con-
gregat exer-
citium,

110 Μέγιστος οὗτος στρατὸς τῶν κατὰ τοὺς ἡμετέ-
ρους χρόνους ὄφθη, ἀγαπητοί· οἱ μὲν γὰρ αὐτοὺς ὑπὲρ
τὰς ἑκατὸν χιλιάδας ὀπλίτας ἀνδρας ἐδέξαζον· οἱ δὲ ὀλί-
γον ἦττος, ἄλλοι δὲ πολλῶ πλείους, τῆς γὰρ ἀληθείας
διὰ τὸ πλήθος μὴ καταληθθείσης, αἱ δόξαι τῶν θεωμέ-
νων ἐσχίζοντο. Νέον Σέρρου στρατὸν ἢ τῶν Αἰθιώπων
καὶ Αἰθίου κατὰ Ἰουδαίων τὸ πρὶν ὀπλισάμενον, ἴδμεν
τοῦτον· καὶ ποταμοὺς γὰρ καὶ πηγὰς ἐκλείψαι ἠκούσα-

110 Hic, dilecti, eorum, qui nostris tem-
poribus exstiteret f, maximus fuit exercitus; hi
enim, illos supra armatorum virorum cen-
tum millia, illi vero, paulo pauciores, alii
etiam (veritate enim ob multitudinem non
deprehensa, eorum, qui viderunt, opiniones
sunt divise) multo etiam plures exstitisse, exi-
stimabant. Illum, velut novum Xerxis Æthio-
pumve

A. JOANNE
THESSAL. AR-
CHIEP.

g
cumque in
Thessaloni-
cam ex im-
provisio
educit.

h

i

B

Verum, fa-
cta in mu-
ros subita-
nea impres-
sione S. De-
metrii ei
resistit;

k

l

C

m
cum autem
deinde ar-
ctissima ni-
hilominus ni
obsideione

civitatem
cinzisset,

pumve aut Libyorum, qui adversus Judæos an-
tea pugnavit, exercitum, conspeximus. Nam et
fluvios et torrentes, ad quos castrametatus con-
sedidit, defecisse audivimus, regionemque omnem,
per quam transit, velut solitudinem deserti se-
cundum Prophetam *g* fecit.

111 Ac tanta multitudo tanta celeritate iter
absolvere jussa erat, ut non nisi uno die ante
eorum nos adventum noverimus. Illis enim vi-
gesima secunda, quæ Dominica erat, mensis Se-
ptembris die *h* annunciatis, civitatisque, num
vel post quatuor aut etiam quinque dies huc
adventuri essent, dubitantibus incolis, hincque
in illa custodienda negligentibus versantibus, ipsa
nocte sabbatorum secunda incipiente *i*, sine stre-
pitu ad muros accesserunt, ac gloriosissimi quid-
em martyris Demetrii in illis obcæcandis nocte
ista, ac prope pulchris victoriis decorata marty-
ris Matronæ castrum, id civitatem esse existiman-
tibus, horas sufficientes detinendis, prima solli-
citudino fuit versata; ut autem tandem aurora
illuxit, civitatemque prope esse, cognoverunt, un-
animiter in eam, ut leo rapiem et rugiens, move-
runt. Deinde vero cum et scalas (hæ enim para-
rate abs illis ferebantur) ad murum (armigeri
enim eorum ascendere meditabantur) erexissent,
memorable illico magnumque sancti certaminum
Victoris factum est miraculum.

112 Non amplius enim spirituali obumbratione,
sed cadente sub aspectum actione militis armati
habitu in muro apparuit. Primum per scalas ascen-
dentem, qui in murum pedem dextrum jam in-
tulerat, hasta e duarum pinnarum medio percu-
tiens, versus partem exteriorem deturbavit
mortuum *k*; qui per scalas volutatus illos simul,
qui in eis erant, detraxit, ipse quidem mortuus
in terram cadens, sui autem sanguinis guttas inter
pinnas relinquens *l*, ut apparet, et quo descen-
disset et unde excidisset. Fuisse autem id certami-
num Victoris facinus, manifestum est ex eo,
quod nemo ad hoc usque tempus veritati con-
traire sit ausus, sibi que, fingendi licet e vanæ
gloriæ cupiditate studiosus, illatæ barbaro audaci
necis facinus, utut iis, qui tunc civitatem sub
potestate sua tenebant, multum quaerentibus, eum-
que, qui barbarum occiderat, honoraturos sese pro-
mittentibus, adscripsit *m*.

113 Nemo igitur solius certaminum Victoris tam
magnum facinus fuisse, credere formidet, primum
quidem ex eo, quod et omnes, qui ibidem suffi-
cienti multitudine adfuerunt, barbari, immodico
timore illico correpti procul a muro recesserint;
deinde vero quod nec aliquot nocte illa in muro
fuerint civitatis viri, paucis exceptis, qui et ipsi
citissime abeuntes, ad matutinum usque tempus,
quod, ut dictum est, post aliquot dumtaxat dies
barbarorum multitudinem adfuturam putarent,
domi quieverunt. Adhæc maximum confertæ mul-
titudinis tumultum, ita ut omnes fere armati ad
murus cucurrerint, in civitate factum fuisse, a
divino esse nutu Sanctorumque obumbrationis ef-
ficacia, quis ambigat? Cum porro dies tandem
factus esset, feræ illæ omnem in circuitu murum,
ita ut neque, quemadmodum dicitur, avem portis
exire vel foris in civitatem ingredi permetterent,
tuta custodia circumdedere.

114 Continuo tunc innumera multitudo di-
lucide fuit conspecta. Etenim a muri, ad mare
Orientalem versus plagam siti, extremitate us-

μέν, οἷς ἂν στρατοπεδεύσαντες παρεκλήθησαν, καὶ Ἰ
τὴν ὄλην γῆν, δι' ἧς παρῴδευσαν, ὡς πεδίου ἀρα-
νιμοῦ κατὰ τὸν προφήτην κατέστησαν.

111 Καὶ ἡ τοσαύτη πλὴθὺς τοσούτῳ τάχει τὴν
ὁδὸν διανύσαι προσετόχθησαν, ὡς μὴδὲ γνῶναι ἡ-
μᾶς τὴν ἔλευσιν αὐτῶν πλὴν πρὸ μιᾶς ἡμέρας·
κυριακῆ γὰρ ἡμέρα μνηστῆτων τούτων, τῆ εἰκαδι
δευτέρα τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, καὶ τῶν τῆς πόλεως
ἀμφιβάλλας ἔχοντων, ὡς μετὰ τέσσαρας, ἢ καὶ πρὸς πέντε
ἡμέρας μάλιστα τὰ ἐνθάδε καταλαμβάνουσιν, κἀντεῦ-
θεν ἀμελλέστερον περὶ τὴν αὐτῆς φυλακῆν διαμεινάν-
των, αὐτῇ τῇ νυκτὶ δευτέρᾳ σαββάτων ἐπιφροσκούσῃ
ἐπὶ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ἐφάσαν ἀψοφῆτι καὶ πρώτη
εὐθύς ἐπισιαιίας τοῦ πανενδόξου μάρτυρος Δημητρίου,
γεγῆνται ἐν τῷ ἀμικραστῆναι ἐκείνου τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ,
καὶ περὶ τὸ φρουρίον τῆς καλλινίκου μάρτυρος Μα-
τρῶνης ὥρας ἰκαναῖς ἐνασχοληθῆναι, νομίσαντες ἐκεῖ-
νο τῆ πόλει * κατεστηκῆναι ὡς δὲ λοιπὸν εἰσφόρος δι-
νήγασεν, καὶ πλησίον οὖσαν τὴν πόλιν ἐγνώρισαν, ὁρ-
μήσαν ἐπ' αὐτὴν ὁμοθυμαδὸν ὡς λέων ἀρπάξων, καὶ
ὠροῦόμενος. Εἶτα καὶ τῷ τείχει τὰς κλίμακας ἀνορθώ-
σαντες, αὐτὰ γὰρ αὐτοῖς προκατασκευασμέναι διε-
βαστάζοντο· ὀπλοφόροι γὰρ αὐτῶν ἀνέναι παρεβουλεύ-
σαντο, τότε δὴ τότε τὸ ἐξάκουστον καὶ μέγα Σαῖμα τοῦ
ἀγίου Ἀθλοφόρου γεγῆνται.

112 Οὐκ ἔτι γὰρ νοσητῆ ἐπισιαιίας, ἀλλ' ὁφ-
θαλμοφανῆ ἐνεργεῖα ἐν ὀπίτῳ σχήματι κατὰ
τὸ τεῖχος ὤφθη. Τὸν πρῶτον ἀνίοντα διὰ τῆς κλί-
μακος, ἦδη τὸν πόδα ἐπιβαλόντα τῷ τείχει τὸν
δεξιόν, λόγχῃ πλήξας κατὰ τὸ μέσον τῶν δύο ἐ-
πάλλεσσιν ὤψισεν νεκρὸν ἐπὶ τὸ ἐκτός, ὡς διὰ τῆς
κλίμακος κλυιδόμενος τοὺς μετ' αὐτῶν συνκατα-
πασεν αὐτὸς μὲν εἰς γῆν καταπέσον νεκρὸς ἀμ-
φι τὰς ἐπάλλεξις καταλιπὼν, ἴνα δὴ φανοῖτο, ὅποτε
ἀνῆλθεν καὶ ὕδην ἐξέπεσεν· ὅτι δὲ τοῦ Ἀθλοφόρου γέ-
γονεν τὸ κατόρθωμα δῆλον ἐκ τοῦ μηδένα μέχρι τοῦ
νῦν τολμησαι τῆς ἀληθείας κατέκταναστήναι, καὶ κἂν ἐ-
ρίσασθαι φιλοδοξία τιμὴ πλάσασθαι τῆς τοῦ τολμηροῦ βαρ-
βάρου σφαγῆς, καίτοι τῶν θνητῶν κρατούτων τῆς πό-
λεως πολλὰ ζητήσαντων, καὶ τιμῆσαι προεπιμένων τὸν
ἀνέλκοντα τὸν βάρβαρον.

113 Μηδεὶς τοίνυν ἀπιστεῖται μόνου τοῦ Ἀθλοφόρου
τὸ τοιοῦτον γεγῆναι κατόρθωμα, πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ καὶ
πάντας τοὺς ἐκεῖσε παρατυχόντας βαρβάρους πλῆθος
ὄντας ἰκανὸν παραχρήμα δευλῆα ληφθέντας ἀμέτρητον
ἀποχωροῦσαι τοῦ τεύχους μακρὴν· εἶτα δὲ καὶ ἐπὶ οὐ
δὲ τῶν ἀνδρῶν τῆς πόλεως ἦσαν τινες ἐπὶ τοῦ τεύχους *
πλὴν λίαν ὀλίγων, οἱ καὶ αὐτοὶ ταχύτερον κατα-
θέντες κατὰ τὸν ὄρθρον οἰκοῖδι ἀναπαύοντο, διὰ τὸ
μετὰ τινὰς ἡμέρας, ὡς εἰρηται, τὴν πλὴθύν οἰεσθαι
τῶν βαρβάρων ἐρίσασθαι. Τὸ δὲ καὶ παραχρῆν ἀδρόνων
μεγίστην κατὰ τὴν πόλιν γενέσθαι, ὡς ἀπαντας ἀρ-
δῆν ὀπίτας ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναδραμεῖν, τίς ἂν ἀμ-
φιβάλλαι τῆς θείας εἶναι ῥοπῆς, καὶ ἀγίῳ ἐπισιαιίας
τὴν ἐνεργεῖαν· ὡς δὲ ἡμέρα λοιπὸν ἐγεγῆνοι οἱ Σῆρες
ἐκείνοι τὸ τεῖχος ἔπαν κίβλην περιέλειξαν ἀσφαλῶς,
ὡς μὴδὲ ὄρουσιν τὸ δὴ λεγόμενον συγχαροῦσαι τῶν πυ-
λῶν ἐξελεῖν ἢ ἐξῴδην εἰσελάσαι τῇ πόλει.

114 Τότε δὴ τότε ὤφθη τηλαυγῶς τὸ ἀνα-
ρίθμητον πλῆθος· ἀπὸ γὰρ τῆς ἀκρας τοῦ πρὸς
θάλασσαν τεύχους τοῦ πρὸς ἀνατολάς μέχρι τοῦ πέρα-
τος

E
rod. M.
carin.
τὴν πόλιν

F

* in col.
Maurin.
additur
κατ' ἐξῆς
νύκτα

A τος τοῦ δυτικοῦ πρὸς Σάλασσαν τείχους, ὡς περ στεφάνη θανατηφόρος περίσχοι τὴν πόλιν,* οὐδένος τόπου θεωρουμένου τῆς γῆς, ὃν ὁ βάρβαρος οὐκ ἐπάτει, ἀλλ' ἦν ἰδεῖν ἀντὶ γῆς, ἢ δένδρων, ἢ χλόης τὰς κεφαλὰς τῶν ἀντιπάλων, ἀλλ' ἐπ' ἀλλήλων ἔτι καὶ στενοχωρούμενων, καὶ τὸν εἰς τὴν αἴριον ἡμῖν ἐπισεινόντων ἀφικτον θάνατον· καὶ τὸ δὴ θαυμαστόν ὅτι τῆς ἡμέρας ἐκείνης οὐ μόνον περὶ τὸ τεῖχος ἐκυκλουν ὡσεὶ ἄμιος τὴν Σάλασσαν, ἀλλὰ καὶ πλείστοι λίαν ἐξ αὐτῶν τὰ περὶ τὴν πόλιν φρουρίαι τε καὶ προάστεια κατέλαβονον λειζόμενοι πάντα, καὶ κατεσθιόντες, καὶ λεπτινόντες, καὶ τὰ ὑπόλοιπα τοῖς ποσὶ καταπατούντες· οὐκ ἔχρηζον τότε χάρακα βαλεῖν περὶ τὴν πόλιν, ἢ πρόσχωμα· χάραξ γὰρ αὐτοῖς ἢ τῶν ἀσπίδων, ἀλλ' ἐπ' ἀλλήλων, καὶ ἀδιεξέδευτος συμπλοκῆ· πρόσχωμα δὲ τὸ ὑποκινῶν τῶν σωματῶν μμούμενα δίκτυα*.

* cod. Maz. habet ναστὸν μμούμενα δίκτυων

115 Τίς λόγος ἡμῖν ἀγαγεῖν ἐπ' ἄβιν δυνήσεται τὴν ἐργασίαν καταλαβοῦσαν ἡμᾶς τότε περίστασι, οὐκ ἐξ αὐτομάτου, ἀλλ' ἐξ ἡμετέρων ὄντος ἁμαρτιῶν· καλὸν γὰρ, ἀδελφοί, τὸ ὁμολογεῖν τὴν ἀλήθειαν. Ἰσως πίσειται καὶ νῦν ὁ ἔλεος ἡμῶν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου· ἐάν γὰρ ὁμολογῶμεν, φησί, τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφήσῃ ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας· τὸν δὲ ἄφατον φόβον τῆ πόλει τότε περιεποίησεν καὶ τὸ πρότως ἰδεῖν φάλαγγα βαρβαρικὴν, οὐδέπω γὰρ οὕτω πλησίον ὤφθησαν ποτὲ περικαθίσταντες οἱ πολεμιοὶ* τῶν πολιτῶν καὶ τῆς Σίας αὐτῶν, πλὴν τῶν ἐν στρατιωτικαῖς τεταγμένων καταλόγους. Ἦν οὖν ἡ καρδία τότε καὶ τῶν ἀνδρειοτέρων καὶ τῶν δειλοτέρων μία γεγεννημένη· τῷ γὰρ ἀνεπίστω τῆς σωτηρίας ἢ διαφορά τοῦτον* ἐγνωρίζετο, πάντων δὲ τὰ δόκρυα ποταμῶν ἐρρέει, κατὰφρα τὴν δεξιὰν, καὶ ἀλλοίωσις τοῖς πάντα ἠμαύρωσεν, ὡς πληροῦσθαι τότε τὸ προφητικὸν λόγιον τὸ φάσκον, πᾶν πρόσσωπον ὡς πρὸς καύμα χύτρας.

* cod. Maz. addit: καὶ αὐτῶν τῆσαν οἱ πολλοὶ * in cod. Maz. addit: οὐκ

116 Τῶν οὐκ ἐνδεχομένων γὰρ εἶναι πάντες ἐνόμιζον τὸ δύνασθαι διασωθῆναι τὴν πόλιν, πάσης παρὰ ἀνθρώπους ἀνεπίστιας περὶ αὐτὴν τότε θεωρουμένης, πρώτον μὲν διὰ τὸν λοιπὸν φεβρόν* κατασχεῖν αὐτὴν, καὶ ἀνοχῆς τινος ἐξ φιλανθρωπίας Θεοῦ εὐδύς καταφάσαι τῶν βαρβάρων ἐκείνων τὴν ὀργὴν τὴν Σέβλατον, ὡς εὐρεθῆναι τοὺς ἐν τῇ πόλει καὶ βραχεῖς τῷ ἀριθμῷ καὶ νεκρωμένους τῇ προσφάτῳ λύπῃ τῶν τεθαμμένων· δεύτερον δὲ τὸ ἰσθλαμῶν ἐν ἀριθμῷ τῶν πολιορκούντων· εἰ γὰρ μὴ μόνον τοὺς Μακεδόνας ἔπαντας, ἀλλὰ καὶ Θεσσαλοὺς, καὶ Ἀχαιοὺς ὑποβιβάσειε σωρηδὸν ἐν Θεσσαλονικῇ τριηκῆντα συνθηραμένους, οὐ δὲ τὸ πολοστὸν μέρος τῶν ἐξωθεν περιτοιχησάντων τὴν πόλιν ἐτίγγανον· τρίτον δὲ, ὅ καὶ πλεον ἁπάντων τὴν ἀμυχανίαν ἡμῖν ἐποίησεν, ἐκείνο ἦν, ὅτι καὶ αὐτοῦ τοῦ περιλειφθέντος ἐκ τοῦ λοιμοῦ παγανατικοῦ τε, καὶ στρατιωτικοῦ, ὀλιγοστὸν πᾶν μέρος ταχα καὶ ἀχρηστον ἐν τῇ πόλει τριηκῆντα ἐτυγχανεν, τῶν πολλῶν μὲν ἔσω ἐν ἀγροῖς ἀποκλεισθέντων καὶ μὴ δυνθέντων εἰσβαλεῖν τῇ πόλει διὰ τὸ τρίτης εἶναι κείρου, καὶ ἀβρόως καὶ ἀπροσδοκίτως τοὺς πολεμίους ἐχέκολλα τῷ τείχει περικαθίστασι.

* cod. Maz. addit: τότε μέχρι τοῦ ἰουλίου μηνός

que ad muri, ad mare Occidentalem versus plagam siti, terminum, non secus ac corona lethifera, civitatem circumdabat. Nullus terræ locus, quem barbarus non obambulet, aspicietur, quin terræ vel arborum vel herbæ loco inimicorum, et quidem sese invicem adhuc prementium nobisque necem inevitabilem, brevi inferendam, minantium, capita erat videre. Atque hoc jam etiam mirandum, eos die illa mœnia non tantum, ut arena mare, circumdedit, verum etiam quam plurimos ex iis, quæ circum civitatem sita erant, et castella et suburbia, prædantes absumentesque ac comminantes omnia, eaque, quæ residua erant, pedibus conculcantes, occupasse. Vallum tunc aut aggerem circum civitatem extruere, opus non habebant; clypeorum enim invicem innoxorum mutua inextricabilisque conjunctio valli loco erat; aggeris autem densitate retium imitans corporum frequentia.

A. JOANNE THESSAL. ARCHIEP.

115 Quis sermo vobis, quæ tunc nos, non casu, sed vere peccatis nostris re ipsa invasit, adversitatem ob oculos ponere poterit? Veritatem enim, fratres, fateri, pulchrum est. Fortassis et nunc coram Domino placebit nostrum commisseratio. Quod si enim, ait, peccata nostra confitemur, fidelis est et justus, ut peccata nostra dimittat. Ineffabilem porro civitati metum tunc etiam incussit, quod primum (nondum enim civitatem aliquando circumsidentes inimici tam prope erant conspecti, nec ipse etiam horum aspectus civium vulgo, si eos, qui militaribus catalogis erant adlecti, exceperis, obtigerat) barbaricam phalangem intueretur. Erat igitur tunc et fortiorum et timidiorum cor factum unum. Horum enim præ salutis desperatione discrimen haud agnoscebatur, omnibus autem lacrymæ fluminis in modum effluebant, omnesque gravis mœror vultusque mutatio deformarat, ut tunc impleretur Prophetæ eloquium dicens: Omnis vultus quasi ad ardorem ollæ.

ad summas ilane.

116 E rebus enim, quæ evenire haud queunt, civitatem posse servari, universi existimabant, desperata apud homines hac omnino tunc apparente, primo quidem quod eam tunc pestis horrenda usque ad mensem Julium afflisset, aliquantulaque dierum circiter quinquaginta remissione e Dei misericordia potitam illorum statim barbarorum, ita ut in civitate numero pauci, iique ex præfato sepultorum mœnore viribus effecti invenirentur, immisus a Deo furor vigesima secunda, ut dictum est, mensis Septembris die invasit n; secundo autem, quod, qui civitatem obsidebant, multitudine arenarum numero (neque enim, si quis non tantum Macedones omnes, sed et Thessalos Achaïosque confertim tunc Thessalonice congregatos fuisse, adstruxerit, vel minima hi eorum, qui civitatem extrinsecus cingebant, pars fuissent) æquales existierint; tertio autem, quod et omnium maxime consilii inopiam nobis attulit, illud erat, quod civium militumque, qui e peste supererant, pars longe minima, forteque etiam deterior in civitate tunc esset, multitudine interim, quod mensis tempus esset, inimicique confertim ac inexpectato mœnia custodia firma circumdedit, foris in agris exclusa, civitatemque ingredi haud valente.

paulo dumtaxat ante peste afflictam virisque fere.

A. JOANNE
THESSAL. AR
CHIEP.
a quibus de-
fenderetur,
varias ob
causas de-
stitutam.

117 Facilius enimvero, qui foras fugerent, quam qui civitatem repetere vellent, salvi evadebant. Pluribus autem et ex ipsis adolescentibus selectis, qui et ex ordine militari, et ex numero illorum, qui in praetorio maximo militabant, erant, una cum eo, qui praesidium praefecturam in manibus tunc habebat, in Graeciam publicorum negotiorum causa profectis, ipsorummet autem etiam reliquorum multitudo, qui et divitiis et prudentia et servis florebant, virisque belli peritis praestabant, praefectorumque Illyrici scrip- tionem extollentem, carpat, magisque etiam, quam conveniat, rerum difficultatem (quis enim ita sufficiens, ut factorum magnitudini praedicandae par censeatur, sermo invenietur?) in altum sermonibus efferre arbitretur, certe ego, ne sermonis impotentia casus adversi acerbitatem extenuem, tempestivam etiam, quae praecipua sit, scriptionem formido. Utinam vero mihi ea esset verborum vis, linguaeque plures forent, ut iis, quae tunc gesta sunt, dicendis coaequaret. Ita enim, calamitatis magnitudinem exhibente me, eximia etiam Dei misericordiae divitiae ostenderentur. Verum, etsi apud nos sermo deficiat, gratiarum actio apud vos invalescat, ac quanto minus periculorum illorum magnitudinem eloqui nos possumus, tanto magis Domini omnipotentiam vos credite, communemque patriae nostrae intercessorem laudate p.

angustias redigit.

118 Ita igitur modis diversis civitate ad viros paucos redacta, omnem salutis spem consilii inopia praeciderat. Ac ne quis me, periculi magnitudinem extollentem, carpat, magisque etiam, quam conveniat, rerum difficultatem (quis enim ita sufficiens, ut factorum magnitudini praedicandae par censeatur, sermo invenietur?) in altum sermonibus efferre arbitretur, certe ego, ne sermonis impotentia casus adversi acerbitatem extenuem, tempestivam etiam, quae praecipua sit, scriptionem formido. Utinam vero mihi ea esset verborum vis, linguaeque plures forent, ut iis, quae tunc gesta sunt, dicendis coaequaret. Ita enim, calamitatis magnitudinem exhibente me, eximia etiam Dei misericordiae divitiae ostenderentur. Verum, etsi apud nos sermo deficiat, gratiarum actio apud vos invalescat, ac quanto minus periculorum illorum magnitudinem eloqui nos possumus, tanto magis Domini omnipotentiam vos credite, communemque patriae nostrae intercessorem laudate p.

117 Ἀριεὶ μάλλον οἱ πρὸς τὰ ἔξω μέρη διαφυγόντες ἐσώθηοντο, ἢ περὶ οἱ εἰς τὴν πόλιν καταφυγεῖν βουλόμενοι· πλείονον δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ἐπιλέκτων νεανίων τότε στρατιωτικῶν, καὶ τῶν ἐν τῇ μεγίστῃ στρατευομένων πραίτοριῳ ἅμα τῇ τρικαύτῃ τὴν ἐπόχην μετὰ χεῖρας ἔχοντι ἀρχὴν κατὰ τὴν ἑλλήνων χώραν δημοσιῶν ἕνεκα χρεῖων ἀποδοθησόμενοι, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἀπομεινάντων τὸ πλῆθος, ὅσοι καὶ πλοῦτοί καὶ φρονήσαι, καὶ δούλοις ἀκμάζουσιν καὶ ἐμπειροπολέμοις ἐκαστοὶ ἔχοντο, καὶ ἐν τοῖς σκηνίοις τῶν ὑπάρχων τοῦ Ἰλλυρικῶν πρώτοι ἐτιγγαζον, κατὰ τὴν βασιλίδι τῶν πόλεων ἀπαραντες ἦσαν σὺν φίλοις πολλῶν πλείοσι, καὶ τῇ θεραπείᾳ πάσῃ πρὸς ἑλευσιν βασιλεῖ κατὰ τοῦ τρικαύτου τὴν ἀρχὴν δέοντος ποιησόμενοι.

118 Ὅστω γοῦν ἐξ ποικίλων τρόπων ὀλιγοδρωδεῖσθαι τῆς πόλεως ἢ ἀμνηστία πᾶσαν ἐλπίδα σωτηρίας ἀπέκοπεν. Καὶ με μὴ τίς κομίσῃται μεγαλύνοντα τοῦ κινδύνου τὸ μέγεθος, μηδὲ λόγοις οἰσθῶ με πλεον τοῦ δέοντος τὴν ἀνάγκην ὑψοῦ ἐπαίρειν· ποῖος γὰρ λόγος οὕτως ἱκανῶς εὐρεθήσεται ὡς δοκίμασθῆναι αὐτὸν τοῦ τῶν γενησόμενων μεγέθους; Ἐγὼ μὲν οὖν καὶ γραφὴν προπετείας εὐκαιροῦ δίδουκα ὡς ἀδυναμία λόγου κατασφαιρῶν τὸ τῆς περιστάσεως ἄμετρον· εἶπε γὰρ ἦν μοι δύναμις ῥημάτων τοιαύτη, καὶ πλείονες γλώσσαι, ὡς τοῖς τότε γενησόμενοις συνεξισωθῆναι διαλεγόμενον· οὕτω γὰρ παραστήσαντός μου τῆς ἀνάγκης τὸ μέγεθος, συναπεδείκνυτο καὶ τὸ ὑπερβάλλον πλοῦτος τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' εἰ καὶ παρ' ἡμῖν ὁ λόγος ἀτονεῖ, παρ' ὑμῖν ἡ εὐχαριστεία μεγαληρότα, καὶ ὅσον ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα τῶν κινδύνων ἐκεῖνων ἐκφράσαι τὸ μέγεθος, τοσούτου ὑμεῖς τὸ παντοδύναμον τοῦ Κυρίου πιστεύσατε, καὶ τὸν κοινὸν προσβεβητὴν τῆς ἡμῶν πατριδος δόξασατε.

ANNOTATA.

- a Caput hoc e codice nostro signato † Ms. 193, in quo e bibliotheca Vaticanae codice 197 descriptum exstat, lectori exhibemus; exstat et in codice olim Mazarinæo a fol. 96 usque ad fol. versum 104. Ambos hic hosce codices, quod, ni ratio, in Commentario prævio num. 28 allegata, obstitisset, quantum ad alia omnia jam data ac porro danda hujus a Joanne Thessalonicensi concinnatæ lucubrationis capita haud dubie fecissem, sedulo contuli, eosque comperi in lectionibus invicem non raro diversos. Harum notatu magis dignas vel in Annotatis hic sequentibus, si longiores sint, vel, si breviusculæ tantum, in paginarum margine ob oculos pono. Atque id ita præsto, ut, si codicis olim Mazarinæi lectiones, quod et perumque sit, meliores sint, iis etiam versionem Latinam accommodem, Græco interim, qui huic respondet, codicis nostri † Ms. 193 textu, utut etiam subinde mendoso, integro relicto. Præsens porro caput in codice olim Mazarinæo, in quo, ut jam dixi, exstat, sequentem hunc brevem admodum præfert titulum: Περὶ τῆς πολιορκίας τῆς πόλεως, De civitatis obsidione; verum is, quid cap. subjecto memorie prodatur, haud satis, uti consideranti patebit, exponit, hincque ei alium, quem hic cernis, substituere est visum.
- b Codex olim Mazarinæus hoc loco legit Καὶ τὸ τῆς περὶ τὴν πόλιν κηδεμονίας ἀσύγκριτον, adeo ut, cum verba hæc Latine sonent, Atque incomparabilem de civitate curam, Græco codicis nostri † Ms. 193 textui solummodo superaddat adjectivum ἀσύγκριτος, incomparabilis, constructione Græcis admodum familiari substantivæ acceptum, substantivo κηδεμονία, cura, quod abs eo afficitur, genitivi casu expresso.
- c Cum Mauritius ab anno 582 ad annum usque 602, uti inter eruditos modo convenit, imperio præfuerit, consecrarium hinc simul et ex hoc capituli præsentis loco fit, ut Avarum, de qua hoc cap., contra Thessalonicam expedito, certo non serius quam anno 602, nec citius, quam anno 582 acciderit. Verum eventus illius epocham infra ad litt. h multo propius determinabimus.
- d Etsi quidem Theophanes, Simocatta, Zonaras alique Græcorum Historici passim obvii ea in Mauritio suppeditent, ex quibus tunc Avarum duci seu regi, qui Chagani nomine, omnibus prorsus supremis gentis illius ducibus communi, distinguebatur, federatam fuisse, aut etiam ex parte subjectam Sclavorum nationem, non immerito colligas; hanc tamen totam ab Avarum

A *varum ducis imperio dependisse seu subditam ei tunc fuisse, nusquam edicunt; ut aucesi verosimilime hic usus sit Joannes, Thessalonicensis archiepiscopus.*

A. JOANNE
THESSAL. AR-
CHIEP.

e *Ab Avarum duce seu Chagano arma in Thessalonicam, Mauritio imperii habenas moderante, nota fuisse, nec apud Theophanem nec apud Zonaram aliosve ullos historicos memoriae proditum invenio; verum cum sub Mauritio Avars ac Sclavi frequentissime, uti apud eosdem historicos videre licet, in imperii terras irruerint, nec, quin plurima, quae abs illis tunc gesta fuerent, silentio ab historicis omnibus sint praeterita, dubitandum sit, narrata hoc capite Avarum adversus Thessalonicam expeditio pro dubia commentitiave idcirco, quod a scriptoribus aliis haud commemoretur, haberi non debet, maxime cum dies septem, teste infra ipsomet Joanne, dumtaxat tenuerit, possitque adeo haud immerito accenseri momentaneis illis, ut vocantur, hostium incursionibus, quas apud historicos, majoris dumtaxat momenti res litteris commendare ut plurimum solitos, silentio invenias haud raro suppressas. Atque hinc etiam jam concludas, nec pro dubia commentitiave habendam esse, quae cap. praecedenti a solo etiam Joanne, silentibus reliquis scriptoribus omnibus, narratur, factam a Sclavis, cum S. Demetrii ciborium incendi accidit, subitanam atque inexpectatam in loca Thessalonicae adjacentia irruptionem. Ut sit, quo tum haec, tum Avarum, de qua hic potissimum, expeditio indubitate existimetur, sola mihi Joannis Thessalonicensis auctoris certo gravis, narratisque a se rebus, quemalmodum ex infra notandis ipsemet loco non uno indicat, praeterea synchroni, sufficit auctoritas.*

f *Fuit igitur Joannes Avarum, quam hoc cap. refert, expeditioni aequalis; verum id ex iis, quae cap. seq. litteris mandat, multo luculentius patescet.*

g *In codice olim Mazarinæo propheta hic vocatur Joël; non alia autem de causa ipsum hic citari existimo, quam quod Prophetiae suae cap. 2 v. 3 habeat Post eum solitudo deserti; Hisce enim verbis in Græco sacrae Scripturae textu sequentia isthaec respondent: Καὶ τὰ ὄρη αὐτοῦ ὄσει πάλιν ἀρκαίου.*

B *h Relatam cap. praesenti Avarum, aut, si mavis, horum ducis seu chagani expeditionem anno 597 esse illigandam, ex hoc Joannis loco liquet. Haec enim, uti ex mox ad lit. c Annotatis palam est, certo inter annum 581 et annum 603 evenit; ex annis autem, qui hunc inter et illum intercessere, solo dicto anno 597 vigesima secunda Septembris dies fuit Dominica, uti cuique calculos ineunt manifestum evadet.*

i *Id est, Dierum hebdomadae nocte secunda incipiente; quod enim Joannes mox hic subjungit, accidisse nocte, quae Dominicae proximae excepit, e narrationis contextu liquet; hebdomadae autem et a nocte, quae Dominicae praecedit, inchoari queunt, et singuli illarum dies Sabbati nomine distingui, uti liquet vel e solo S. Marci cap. 16, v. 2, ubi habetur: Et valde mane una Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto jam sole.*

k *En insigne enimvero patrum in Thessalonicensium gratiam a S. Demetrio prodigium; sitne autem ei fides certa atque indubitata adhibenda, statuat studiosus lector ex iis, quae mox Joannes subdit.*

l *Sequentia isthaec, quae latinis hisce verbis, sui autem sanguinis guttas inter pinnas relinquens, respondent, Græca verba, Πανίδας δὲ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τὰς ἐπιπέδους κατὰ τὸν ἄξονα, in codice olim Mazarinæo leguntur, atque id quidem opportune admodum, cum codex noster † Ms. 193 hoc loco sit mutilus, sensumque dumtaxat imperfectum offerat, uti cuique linguae Græcae perito, rem consideranti, facile patescet.*

m *Post textus Græci, qui ultimæ huic periodo Latinae in codice nostro † Ms. 193 respondet, verbum Πλάσσει sequentia isthaec, Καὶ τὴν ἀνδραγαθίαν ἐαυτῶ περιήνησι, in codice olim Mazarinæo ponuntur, idque iterum quam maxime opportune, cum dictus codex noster, a quo ea absumunt, non magis fere hic, quam loco ad lit. praeced. memorato, sensum perfectum suppeditet, uti iterum linguae Græcae perito, rem consideranti, perspicuum facillime evadet.*

n *Tribus istis, quibus haec Latina, E Dei misericordia, hic respondent, Græcicis codicis nostri † Ms. 193 sequentibus verbis, Ἐκ φιλανθρωπίας Θεοῦ, isthaec praeterea, Καταξωθεῖσθε ὡς ἡμερῶν ἄχρι πενήκοντα εὐδὴς τῆ εὐαγγελίου δευτέρου, ὡς εἰρηται, τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, in codice olim Mazarinæo adduntur, usque, quod auctoris sensui significatione sua magis congruere videantur, versionem Latinam accommodavi, licet interim dictus noster codex etiam absque illis sensum hoc loco generet omnino perfectum.*

o *Adi Pancirolium in suis in Imperii Orientalis Notitiam Commentariis cap. 23, ibique inveniens, praefectum praetorii Illyrici in Officio suo varios scriniarios habuisse; ut inde, quid hic per eos, qui inter scriniarios primi essent seu praefectorum Illyrici scriniis praessent, Joannes significatum velit, pronum sit eruere. Adi etiam Annotata, cap. 12 ad lit. e subnexa.*

p *Cum praesens caput De civitatis obsidione, ut jam supra docui, in codice, olim Mazarinæo inscribatur, potuisset illo, quæcumque gesta in hac sunt, et qui finem tandem acceperit, opportune Joannes narrare; verum id hic scriptor verosimillime non fecit, quod ea cap. seq., quo Thessalonicæ per Avars obsidionem, S. Demetrio prodigiose patrocinante, solutam fuisse, probare contendit, potissimum exponat, eademque bis lectori proponere, superracaneum esse, uti reipsa etiam fuisset, existimari.*

